

tena ka nanao atu te takuta ki tona pipi karaihe e kia ana he "slide." Ka panipania te mare i runga i te tipona o te platinum wire ki runga i te "Bunsen flame" kia maroke. Hei muri i tena ka 'stain' ki te Carbol-fuchsin. Kia toru meneti ka horoi atu i te 'stain.' Hei muri i tena, ka riringi he dilute Nitric acid, Hydrochloric acid ranei. Ko te *acid* nei hei tino horoi atu i te 'Stain.' Heoi ano kaore e taea e te 'acid' nei te 'stain,' kei runga ite *bacillus tuberculosis*. Kia ahua maroke ka whakamaturu he 'gum arabic' ki runga i te 'slide.' Ka whakatakoto he 'coverglass' ki runga i te 'gum arabic,' hei muri i tena ka whakatakoto ki runga i te 'stage' o te *microscope*, ka titiro ai e te takuta. Mehemea he *bacillus tuberculosis* kei roto i taua mare e tirohia nei ka kitea iho he mea whero paku nei. Ko te *bacillus tuberculosis* tena, ko te putake o te *Mate Kohi*. Ki te purua tetahi wahi iti o taua mare ki roto i te rapeti ora—Ki roto i tetahi ona ara toto—ka pangia taua rapeti e te mate kahi. Ki te tangohia mai te wahi mate kahi o tenei rapeti, ka puru atu ki tetahi wahi o tetahi atu rapeti, ka pangia ano e te mate kahi. Ki te tirohia nga wahi mate o te rapeti pera i te tirohanga i te mare o te tangata mate kahi, ka kitea iho taua ngarara paku e whero ake ana i runga o te *slide*. Ahakoa i runga ite tangata, i runga ranei i te kau, i te rapeti ranei i te poaka ranei, i te makimaki ranei te mate kahi ka kitea i roto te *bacillus tuberculosis*. No reira ka whakaaetia e nga iwi marama puta noa te ao, ko te putake tenei o te mate kahi. Ko te mea tenei e kiia nei e te Maori he "kehua."

Ka mate te *bacillus tuberculosis* i te wai paera. Kia tekau marima meneti nuku atu ranei e paera ana te wai, ka mate te *bacillus* nei. Ka mate hoki i te wera o te ra. Mehemea e waiho ana i roto i tetahi oko karaihe paku, ka whakatakoto i taua oko ki runga i te tepu i te wahi e whitikia ana e te ra, ka mate aua *bacillus* i te haora, ka nuku atu. Ka mate ano hoki i te wai *Carbolic acid*, i te corrosive sublimate, i etahi atu wai rongoa ano hoki. Ka mate ano hoki aua 'bacillus' i te hau pai. Te Kiriki o te *bacillus* nei, he wahi pouri, he kokonga whare puni he hau kino, he pa no te whare, he puehu hoki.

Engari tenei kakano, 'atua' ranei o te mate nei e kitea ana e te whatu tangata. Tena ko te 'atua' a o tatau tipuna, te 'atua' e whakaponohia nei e te nuinga o te iwi i tenei ra kaore e kitea ka kitea te hoa riri, ka taea te patu, te karo ranei tana patu. Tena ka ngaro te hoariri, kaore e taea te waihanga he patu mona, te karo ranei i ana patu. Na te mea kua kitea te hoariri nei i taea ai e nga takuta pakeha te hanga he patu. he karo. Ko te kaupapa tena o nga whakahaere o te ao marama e whawhai mai nei ki te mate kahi no te kitenga o taua *bacillus* e Robert Koch i te tau, 1882, ka tipu te tumanako ka tahi ano te 'Mate Kohi' ka taea te arai atu.

He maha nga huarahi e tae mai ai te ngarara o te mate